

házható: ebből világosan következik az is, hogy a haszonélvezeti jog már jogelméleti szempontból sem terhelhető meg jelzálogi bekebelezéssel, mert ez a jelzálogtörvény 5. §-ának szellemével ellenkezik.⁹⁾

Nagyon is lényegesnek látom tehát itt leszögezni, hogy épen az „új jelzálogtörvény” megjelenése óta nemcsak gyakorlatilag, nem kívánatos, de elméletileg is egészen helytelen utat választanak azok, akik — mint a fenti esetekben is — a haszonélvezeti jog jelzálogjogi megterhelését kívánják, ahelyett hogy egyszerűen elsőbbségi engedélyt kívánának a haszonélvezőtől, amely az egyedüli helyes és minden körülmények között bevált teljesen kielégítő megoldás. Kielégítő még akkor is, ha a haszonélvező participálni kíván a kölcsönben, sőt esetleg személyes kötelezettséget is vállal, mert hiszen legelső sorban ekkor is épen a jelzálogul szolgáló ingatlanon kell a hitelező jogait úgy az állag, mint a haszonélvezet tekintetében feltétlenül biztosítani. Ennek pedig csakis ez az egy elméletileg kifogástalan és gyakorlatilag kipróbált útja van.

Magyar házassági vagyoni jog holland bíróság előtt.

Irta: *Dr. Blau György.*

Ugy a nemzetközi magánjog, mint közvetlenül a magyar házassági vagyoni jog szempontjából is érdeklődésre tarthat számot az alábbi eset, amelyben magyar származású házaspár jogvitája került holland bíróság elé, s az utóbbinak alkalma nyílt egy olyan újszerű közszerzeményi kérdésben állástfoglalni, amelyben tudtommal magyar bíróság eddig még nem döntött.

A házastársak mindketten orvosok. Mindketten magyar állampolgárok voltak, amikor az 1920-as évek folyamán Budapesten házasságra léptek. A házasságkötést követőleg egy holland gyarmaton telepedtek le, ahol a férj már előbb is évekig praktizált, és ott együttműködve orvosi gyakorlatot folytattak, amelyből vagyon is gyűlt. Néhány év múlva mindketten elnyerték a holland állampolgárságot. Ezt követőleg visszaköltöztek Európába. A házassági életközösség megszakadt. Mindketten Hollandiában élnek, de különváltak.

A nő a holland bíróság előtt bontópert indít a férj ellen. Ez a köteléki per holland jog szerint folyik, miután a felek

⁹⁾ Vigyázni kell itt arra a finom disztinkcióra, hogy számos más rendelkezés szerint „az ingatlan haszonvételére” lehet külön jelzálogjogot szerezni (ugyanúgy, mint az állagra), csak a „haszonélvezeti jogra, mint személyes szolgálomra” nem lehet.

most már holland állampolgárok és így rájuk nézve a bontás kérdésében *lex patriae*-ként¹⁾ a holland anyagi jog az irányadó. Ebben a körben jelenlegi²⁾ közös honi jogokkal szemben korábbi hazájuk joga már nem jön figyelembe.

A bontóper megindítása kapcsán a nő, vagyoni jogi igényeinek biztosítására, veszély címén „házassági zárlat”-ot („maritaal beslag”) eszközölt ki és foganatosított a férj ellen, kinek kezén a vagyon volt. Sikerült is jelentősebb értékeket zár alá vétetni. — Tudvalevőleg a holland jog értelmében, eltérő házassági szerződés hiányában, férj és feleség közt általános vagyonközösség áll be a házasságkötés folytán, amely közösség kiterjed nemcsak a mi jogunk szerinti közszerzeményre, hanem minden akár a házasság előtt szerzett, akár a házasság alatt ingyenesen szerzett vagyonra, vagyis a magyar jog értelmében vett különvagyonra is. Az összes meglévő és szerzett vagyon (és tartozás) egyetlen vagyontömeget képez, amelynek kezelése kizárólag a férjet illeti. A közösség megszűnése után pedig a közös vagyon a férj és a nő közt, tekintet nélkül a javak eredetére, egyenlően felosztandó.³⁾ — Esetünkben a holland bíró a nő kérelmére egyszerűen olyformán rendelte el a „házassági zárlat”-ot, mintha a felek közt csakis a holland házassági vagyonjog jöhetne szóba. s tehát a nőnek ezen jogrendszer szerinti, az általános vagyonközösség megosztására irányuló igényét kellene a zárlat által biztosítani.

A férj a zárlatot a főperbe ékelt külön eljárásban megtámadta s annak megsemmisítését kérte. Ebben az „incidentális” eljárásban fejlődött ki aztán a bennünket is érdeklő nemzetközi-magánjogi, valamint magyar közszerzeményi-jogi vita. (Az egyéb — technikai, holland eljárási-jogi, valamint a tényállás közelebbi árnyalatainak forgó — vitapontok ismertetését mellőzöm.)

a) *Nemzetközi-magánjogi kérdések.*

A férj érdeke az volt, hogy a megítélés ne holland házassági vagyonjog szerint történjék, amelynek fentvázolt rendelkezései mellett a „házassági zárlat” helyénvalónak látszhatott, —

¹⁾ Ferenczy Árpád: A nemzetközi magánjog kézikönyve, 1911., 175. pont: ... az államok túlnyomó részt a *lex patriae*... alapján állanak (a kötelék felbontása tekintetében).

²⁾ keresetbeadáskori... Nem kétes, hogy a házaspár együttes honosságváltoztatása esetén a köteléki kérdésben nem eredeti honi joguk, hanem újabb államuk joga képezi elvileg az irányadó *lex patriae*-t (legfeljebb az új honosság elnyerése előtti tények bontóerejére nézve lehet kivétel). V. ö. magyar HT. 115. §.; német Einführungs-gesetz zum BGB. 17. cikke; Ferenczy id. m. 175. p.; Walker: Internationales Privatrecht (II. kiad., 1922.) 586. l., 603. l. inf.; a vonatkozó hágai egyezmény körében Walker id. m. 619. l., 621. l.

³⁾ Holland ptk. 174. skk. §§. V. ö. Ferenczy, id. m. 215. p., Walker, id. m. 651. l.

hanem magyar házassági vagyoni jog szerint, amelynek alapján mint orvos arra hivatkozhatott, hogy honoráciorok közt kikötés híján egyáltalán nincs közszerzemény, még kevésbé általános vagyoni közösség, így a nőnek semmiféle igénye nem lehet, a zárlat tehát tárgytalan. A nőnek érdeke viszont a holland házassági vagyoni jog irányadó voltának elismertetésére irányult.

Ehhez képest a férj „incidentális” támadásában arra hivatkozott, hogy a felek a házasságkötéskor magyar állampolgárok voltak, a házasságot Budapesten is kötötték, így a nemzetközimágnajogi elvek — 1905. júl. 17.-i hágai konvenció 2. cikke stb. — szerint a magyar házassági vagyoni jog az irányadó, mint *lex patriae*; de ugyanaz az irányadó a felek feltehető szándéka szerint is.

Ezzel szemben a nő arra hivatkozhatott, hogy a jelzett hágai konvenció⁴⁾ Magyarországra nem terjed ki. — Ha egyáltalán a *lex patriae* lenne házassági-vagyonjogilag irányadó, ez alatt szerinte (hasonlóan a köteléki jogban uralkodó értelmezéshez) nem a házasságkötés kori, hanem a jelenlegi haza jogát kell érteni („*lex patriae novae*”), mert a közös honosság-változás révén a felek ez utóbbi törvény uralma alá akartak kerülni és kerültek.⁵⁾ A feleknek ez irányú superveniens akarata is megáll, hiszen magyar jog szerint,⁶⁾ eltérőleg a holland jogtól,⁷⁾ a felek a házasságkötés után is újraszabályozhatják házassági-vagyonjogi helyzetüket. — Azonban helyesen már a priori sem a *lex patriae*, hanem a *lex pro voluntate*, a felek feltehető akaratának megfelelő házassági-vagyonjogi rendszer az irányadó,⁸⁾ ez pedig nyilván a holland jog, miután a felek érészbeni szándékára nem a házasságkötés helye, hanem közös letelepedésük helye⁹⁾ a jellemző, vagyis az a tény, hogy holland (gyarmati) területre költöztek és ott kezdték munkásságukat; e szándékot még felismerhetőbbé teszi az, hogy utóbb a holland állampolgárságot is megszerezték. — Végső sorban pedig, ha ezek ellenére mégis a magyar házassági vagyoni jog vétetné kiindulásul, ez az adott esetben maga is visszautal a holland jogra, s így renvoi útján mégis az utóbbi bizonyul irányadónak.

⁴⁾ Ferenczy, id. m. 231.—3. p.

⁵⁾ V. ö. Balla Ignác: Tétéles magyar nemzetközi magánjog, 1928. 156. sk. l.

⁶⁾ Ex 1886: VII. t.-c. 22. §. a) pont, verba: „akár azután kötötték”.

⁷⁾ Holland jog (szintúgy a francia Code civil) szerint csak a házasság előtt lehet házassági szerződést kötni. Ferenczy, id. m. 213. p., Walker, id. m. 659. l.

⁸⁾ Ez is a francia jogban szereplő felfogás, amely bizonyos hatást gyakorolt Hollandiára is. V. ö. Ferenczy, id. m. 220. p., Walker, id. m. 653. l.

⁹⁾ A „*domicile matrimonial*”. — Ez a felfogás érzik a Mj. Dtár IX. 1. alatti, később érintendő kúriai döntésen is.

Az állított renvoi igazolásával azt adta elő a nő, hogy magyar nemzetközi-magánjogi felfogás szerint sem a felek házasságkötés kori honossága, hanem utóbb közösen felvett új honosságuk az irányadó (következtetve ex Kúria 7650/1906. sz., 1906. X. 23.-án, olvasható: Dtár 4. foly. VI. k. 185. sorsz.); s illetve hogy magyar felfogás szerint is a *lex pro voluntate* irányadó, amelyet a férjnek a házasságkötést megelőző, és a feleknek a házasságkötést követő közös lakhelye szerint lehet felismerni (ex Kúria 1172/914. sz., 1914. X. 20.-án, Mj. Dtár IX. k., 1. sorsz.; interterritoriális, erdélyi eset). — Ezek az in concreto azonos eredményt adó kapcsolóelvek tehát a nő álláspontja szerint vagy már primären is (általános nemzetközi-magánjogi felfogás szerint) a holland jogot jelölik ki irányadóul, vagy legalább szekundär módon (a magyar jogon keresztül) ahhoz vezetnek vissza.

Az így kifejlődött nemzetközi-magánjogi vitában az I.-foku holland bíróság a magyar házassági vagyoni jog irányadó volta, tehát a férj álláspontja mellett döntött, egyszerűen a következő kijelentéssel: „A felek (hollandiai) honosításuk előtt, a házasságkötés kor, magyar állampolgárok voltak, így házassági vagyoni jogukra a magyar jognak vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.”¹⁰⁾ — A II.-foku holland bíróság ugyanoda konkludált, de már behatóbb indokolással. Kiindulásul ez a fórum is a házasságkötés kori (nem a jelenlegi) *lex patriae* tekinteti, tehát a magyar jogot. Elismeri ugyan, hogy épp. ennélfogva módjukban állt volna a feleknek utóbb szerződéssel változtatni a rájuk irányadó házassági vagyoni jogon (bár ezt a hatalmasságukat később azáltal, hogy holland állampolgárokká lettek, talán elvesztették volna;¹¹⁾ így tehát módjukban lett volna az is, hogy a magyar jog helyett a holland házassági-vagyonjogi rendszernek vessék magukat alá. Mindamellett nem nyert bizonyítást a felek idevágó megállapodása s így nem lehet szó kikötés alapján a holland jog irányadóvá-váltáról. Kifejezett kikötés nélkül a közös honosság-változtatás ténye egymagában, holland nemzetközi-magánjogi felfogás szerint, — amely érésben egyébként egyezik az általában uralkodó felfogással,¹²⁾ — nem változtat a fennálló házassági-vagyonjogi rendszeren. A közös honosság-

¹⁰⁾ A *lex patriae* ugyanis a házassági vagyoni jog tekintetében uralkodó felfogás Hollandiában. Walker, id. m. 654. l. (Asser nyomán.) — Arra pedig, hogy a házasságkötés kori helyzet az irányadó, v. ö. alább 12. j.

¹¹⁾ V. ö. Ferenczy, id. m. 226. p., 2. bek.

¹²⁾ Walker, id. m. 658. l., Ferenczy, id. m. 229. p. — V. ö. ehhez távolabbról: PHT. 7., 8. (eleje), 14., 15., amelyek mind a házasságkötés kori jogból vagy helyzetből indulnak ki, habár az később meg is változott. — V. ö. még Szladits, A magyar magánjog vázlata, II. r., 1935. 490. l. sub b. — Az ellenkező felfogás pl. Németország egy részében uralkodott a BGB. előtt: Walker, id. m. 657. l.

változtatásban legfeljebb hallgatólagos megállapodás rejmlhetnék a házassági-vagyonjogi rendszer megváltoztatása irányában, de hallgatólagos megállapodás erre nem lehet elegendő.¹³⁾ Ami végül a vitatott renvoit illeti, már az is kétes lehet, kötné-e egyáltalán a magyar jog visszautalása a holland bíróságot.¹⁴⁾ De nem is nyert bizonyítást, hogy a magyar nemzetközi magánjog a jelen kérdésben tényleg visszautal a holland jogra. Ugyanis azt, mintha magyar nemzetközi-magánjog szerint már a közös honosságváltoztatás által eo ipso a lex patriae novae vált volna irányadóvá, legfeljebb csak a fentjelzett, 1906-ból való kúriai határozat támogatná. Csakhogy maga a Kúria újabban, 1926-ban (8124/1925. sz., 1926. IX. 28.-án, Mj. Dtár XIX. k., 100. sorsz.) ellenkezően döntött, t. i. a házasságkötéskori lex patriae irányadó volta mellett. Ami pedig azt a fentjelzett, 1914-ből való kúriai döntést illeti, mely szerint jelentőséggel bír a férjnek házasság előtti lak- s a feleknek első közös letelepedési helye (amely mozzanatok a jelen eset körülményeivel messzemenőleg párhuzamosak): ez a csupán területközi-jogi döntés nem tekinthető a magyar nemzetközi-magánjogi felfogás reprezentánsának; azonfelül a már jelzett 1926-os kúriai állásfoglalás által ugyancsak meghaladottnak látszik.

Végeredményben tehát közvetlenül irányadó maradt a magyar házassági vagyonjog, s ennek a területén kellett az utolsó harcot megvívni.

b) *Közszerzemény honoráciorok közt?*

A magyar közszerzeményi intézménynek azon alapvető szabályával szemben, hogy honorácioroknál kikötés híján nincs szerzeményi közösség, a nő álláspontja reménytelennek látszatott.

Mindamellet hivatkozott arra, hogy a férji főszerzőségnek a szabálya oly időkből ered, amikor még akár nemes, akár honorácior módjára csak férfi szerezhethet és nő nem is lehetett honorácior. Más az igazság akkor, ha a férfi diplomás munkájával szerez, a nő pedig pusztá „háztartásbeli“, és más akkor, ha a nőnek ugyanolyan diplomája van és ugyanúgy kvalifikált munkájával támogatja férjét. Utóbbi esetben joggal vitatható, hogy cessante ratione cessat lex ipsa. Erre nézve magyar joggyakorlat ugyan még nem mutatható fel, mert hiszen maguk az ide-

¹³⁾ Magyar jog szerint közjegyzői okirat kellene. Igaz, hogy ez külföldön nem lenne szükséges, mert locus regit actum (Ferenczy, id. m. 223. p., Balla, id. m. 159. l.). Csakhogy holland jog szerint megint a házassági szerződést regisztrálni kellene a bíróságon (Ferenczy, id. m. 214. p.).

¹⁴⁾ Ismeretes a nagy vita, hogy egyáltalán törődjék-e a bíróság az idegen jog általi vissza- vagy továbbutalással. Mindamellet közel-fekvő, hogy a bíró a saját honi jogára történő visszautalást szívesen fogadja. Elvileg is emellett Walker, id. m. 220. sk. l.

vágó esetek csak legújabbán létesülnek, de kompetens irodalmi megnyilatkozásként idézte Tóth György kúriai bírónak fejtegetéseit:

„... Ma a társ-doktor és társ-ügyvéd házaspárnál a kizárólagos férji főszerzőség meg nem áll. Itt mindkettő főszerző. Két főszerző = közszerző.”

(Magánjog Tára 1933. febr. szám, 17. sorsz.; „t. gy.” szignóval.)

Igy érte a magyar anyagi jogot, van a nőnek a jelen esetben közszerzeményi igénye. A már foganatosított zárlat tehát ennek a biztosítására fenntartandó.

Ezzel szemben a férj ragaszkodott ahhoz, hogy közszerzeményi igény nincsen. De még ha támasztható is lenne ily igény, akkor sem követelhető annak biztosítása a házasság tartama alatt (41. teljes-ülési hat., PHT. 11.), annál kevésbbé, mert hiszen még elsőfokú ítélet sincs s így a magyar eljárási jog szerint (ppé. 51. §.) biztosítási végrehajtásról sem lehetne szó.¹⁵⁾ Mivel pedig a szóbanforgó „házassági zárlat” lényegileg biztosítást nyújt, illetve a biztosítási végrehajtással egyjelentőségű, azt az ügy adott stádiumában még akkor is meg kellene semmisíteni, ha fennállana a felek közt a szerzeményi közösség.

Ez utóbbi támadásra a nő azzal válaszolhatott, hogy a „biztosítás” kérdése csak részben magánjogi, részben azonban az eljárási jogba tartozik. Magánjogilag — a 41. TH. indokolásának utolsó bekezdése szerint,¹⁶⁾ — a házaselemek tényleges különválása és a bontóper megindítása után már nem áll az az elv, hogy nem lehet a közszerzemény biztosítását követelni. Igaz, hogy a TH. indokolása folytatólag csak az eljárási-jogilag egyébként is ismeretes biztosítási intézkedésekre utal. Ezzel azonban nem zárja ki a biztosíték igénylésének az anyagi jog szerint más feltételek (veszély) esetén is¹⁷⁾ megnyíló lehetőségét. Egyébként eljárási-jogilag a holland bíróság semmiesetre sem lehet a magyar procedurához kötve, azt nem is alkalmazhatja, hanem érzésben csakis a holland jogot mint *lex fori*-t követheti. Ha tehát holland jog szerint az analóg igény biztosítására már a bontóper megindításakor helye van a „házassági

¹⁵⁾ A Ppé. 50. §-a szerinti biztosítási végrehajtás lehetősége is hiányzott még, ha a veszély valószínűsítettnek is vétetik: mert hiányzott a szükséges okirat.

¹⁶⁾ Amely voltaképp rendelkező-részi erővel bír, mert hiszen a döntvény fejében álló rendelkezés kiterjedési körét szabályozza... Ügy teljes-ülési, mint jogegységi döntvényeinknél elég gyakoriak az ilyen, az indokok közé leforgácsolódott rendelkezés-szilánkok.

¹⁷⁾ V. ö. Kúria, III. 2020/1934. sz., 1935. jan. 23-án, Magánjog Tára XIV. k. 48. sorsz. — és az ott felhívott Kúria III. 4578/1921. sz. határozatot.

zárlat"-nak, úgy ezt az eljárási módot kell egybekapcsolni a magyar anyagi jog szerinti közszerzeményi igényvel, a zárlat tehát utóbbinak az oltalmára fenntartandó, függetlenül attól, hogy helye lenne-e biztosítási végrehajtásnak a magyar eljárási jog szerint.

A holland I.-bíróóság — mely előtt az iméntvázolt jogvita még nem fejlődött ki teljesen, mert a nő az idevágókat csak az I.-foku határozat elleni jogorvoslatában adta elő, — megsemmisítette a zárlatot, egyszerűen a következőkkel:

(Magyar jog szerint) „akadémikusan képzett felek közt nincs vagyonszövetség, ennél fogva a zárlat oly javakat sújt, amelyek egy valójában nemlétező közösséghez tartozóknak állítatnak...“

A II.-fokú határozat azonban megváltoztatta az I.-fokot és fenntartotta a zárlatot, lényegileg a következő indokokkal:

„A fennálló magyar házassági vagyonszövetség az 1861-ben ideiglenesen irányadóknak nyilvánított, régi magyar jogszabályokból álló gyűjteményen¹⁸⁾ alapszik, amelyek a XVI. századból való... Tripartitumra mennek vissza és a jogtudomány által nyertek kialakítást. Ezen szabályok szerint a nő... honorácioroknál... csak 3 esetben támaszthat közszerzeményi igényt,“...¹⁹⁾ (általában tehát nem).

„El lehet fogadni azt, hogy ez a szabályozás azon a feltevésen nyugszik, hogy a nemnemeseknél és nemhonorácioroknál a nő a vagyonszerzésben munkájával közreműködik, míg nemeseknél és honorácioroknál az a feltevés, hogy ez nem történik. Ekörül azonban érthető módon nem látták előre azt az esetet, hogy a nő maga is akadémikus képzettségű és férjével együtt dolgozik.

Amennyire a bíróság előtt ismeretes, ilyen esetre nézve még nincs irányadó magyar judikatura.

Felebbező (a nő) előadja, hogy ilyen esetben a felek vagyonszövégi tekintetben ugyanoly viszonyban állnak egymáshoz, mint a nemnemesek és nemhonoráciorok, és etekintetben hivatkozik Tóth György kúriai bírónak, a vonatkozó tanács ismert tagjának a Magánjog Tára...-beli cikkére.²⁰⁾

¹⁸⁾ Vagyis az Ideigl. Törv. Szabályokon.

¹⁹⁾ Felsorolja az ismert eseteket, érdemileg PHT. 415-tel egyezően.

²⁰⁾ Itt előadja a cikk vonatkozó részét, amelynek döntő mondatait fentebb már idéztem.

Ez a régi jognak az új viszonyokhoz leendő adaptálására irányuló javaslat, amely annyira hivatott helyről ered, olyannyira helyesnek látszik, hogy indokolt ahhoz csatlakozni. Az előrebocsátottak mindenesetre magyar jogfelfogás szerint is erősen kétesnek mutatják az alperes (férj) azon törekvésének jogszerűségét, hogy feleségét a közreműködésével szerzett vagyonra nézve minden jogtól elüsse; így nincs alap a zárlat megszüntetésére, ami által a felebbező (a nő) eleve elvesztene minden biztosítékot, amelyre pedig az alperesnek a jelen jogvitában megnyilatkozó szándékával és törekvésével szemben nyilván fokozottan rászorul."

Ez a II.-fokú határozat (amsterdami „Gerechthof“, 3. Kammer 292/35. sz., 1936. jan. 2.) jogerőssé vált.

Ami azt a vitát illeti, hogy helye van-e biztosításnak már az ügy ezen stádiumában, a bíróság nem foglalt kifejezetten állást. Döntése érészben nyilván a nő érvelésének hallgatólagos elfogadását és keresztülvitelét jelenti.

*

Befejezésül néhány kérdést. Megítélné-e a magyar bíróság a fentvázolt alapon a nő közszerzeményi igényét? Mi lenne a helyzet az esetben, ha a honorácior férj és a honorácior feleség külön-külön praktizálnának, vagy általában dolgoznának, és mindegyikük külön rendelkezne a saját szerzeményével? Diplomás nővel egyenlő elbírálás alá lehetne-e vonni a honorácior férjnek nemdiplomás, de mégis önállóan kereső, például üzletet folytató feleségét? Ha a modern dolgozó nő javára megváltoztatjuk a házassági vagyoni jogot a közszerzemény körében, nem lenne-e viszont indokolt visszafejleszteni az ő nőtartási igényét?

Látnivaló, hogy mihelyt megindulunk „a régi jognak az új életviszonyokhoz való hozzáidomítása“ terén, rögtön a problémának egész sora tárul elénk.

JOGALKOTÁS.

A székesfővárosi lakásbérleti szabályrendelet egyes kérdéseinek megbeszélése a dr. Sömjén—dr. Vitéz-féle kommentár*) nyomán.

Figyelemmel arra, hogy e nagyfontosságú szabályrendeletnek (szr.) nincs hivatalos indokolása, a szerzők — eléggé nem méltá-

*) Dr. Sömjén László és dr. vitéz Horváth László: Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendeletének magyarázata.